บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ. มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา. กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2530.

กิ่งแก้ว อัตถากร. คติชนวิทยา. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2519.

กุหลาบ มัลลิกะมาศ. คติชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2516.

ขจร สุขพานิช, ถิ่นกำเนิดและแนวอพยพของไทย. ม.ป.ท., ม.ป.ป., 2525. (อนุสรณ์พระยาอนุมานราชธน สยามสมาคม, 2513).

จารุบุตร เรืองสุวรรณ. ของดีอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2520.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. คติชาวบ้าน. เอกสารประกอบการศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน ภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. มหาสารคาม, 2530.

_____. ลักษณะวรรณกรรมอีสาน. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา ท.426 ลักษณะวรรณกรรมท้องถิ่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, มหาสารคาม. กาฬสินธุ์: จิตภัณฑ์การพิมพ์, 2522.

_____. บทบาทหมอลำต่อสังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ. สถาบันวิจัยศิลปและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม, 2528.

_____. แลลอดพงศาวดารลาว. สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มศว. มหาสารคาม, 2530.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. ประวัติแนวความคิดทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2524.

_____. สังคมวิทยาศาสนา. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2525.

จิตร ภูมิศักดิ์. โองการแช่งน้ำ และข้อคิดใหม่ในประวัติศาสตร์ไทยลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมล, 2524.

จอห์น เอฟ เคดี้, ภรณี กาญจนัษฐิติ และชื่นจิตต์ อำไพพรรณ แปล. ไทย พม่า ลาว และกัมพูชา. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2520.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. ผีเจ้านาย. พายัพออฟเซทพรินท์, 2527.

ดนุพล ไชยสินธ์. ขุนบรม. เอกสารอัดสำเนา วิทยาลัยครูเลย, 2524.

ดำรงค์ ฐานดี, บรรณาธิการ. สังคมวิทยามานุษยวิทยา. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

ถวัล เกษรราช. ประวัติผู้ไทย. พระนคร: กรุงสยามการพิมพ์, 2512.

ทองสืบ ศุภมาร์ค. พงศาวดารลาว. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าคุรุสภา, 2522.

ธวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมอีสาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2522.

_____. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2525.

_____. "ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในสังคมอีสาน." ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ, หน้า 350-391. เพ็ญศรี ดุ้กและคณะ, บรรณาธิการ. พระนคร: ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

_____. พื้นเวียง: การศึกษาประวัติศาสตร์และวรรณกรรมอีสาน. เอกสารวิจัย หมายเลข 19 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.

นาฏวิภา ชลิตานนท์. ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2524.

นิพนธ์ เสนาพิทักษ์. "ผู้ไทยโซ่ง." ใน สาสน์ผู้ไทย, หน้า 6-36. คณะกรรมการชมรมชาวโซ่ง, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรพิทยา, 2523.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, อาคม พัฒิยะ. หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2525.

บุญช่วย สุขสวัสดิ์. ราชอาณาจักรลาว. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2503.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บุญเดิม พันธรอบ. มานุษยวิทยา: ประวัติแนวคิดและทฤษฎี. คณะสังคมศาสตร์ มศว. บางแสน, 2529.

บุญสนอง บุญโยทยาน. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2515.

เบญจมาศ เกตุแก้ว. ประเพณีบุญบั้งไฟ. กรมศิลปากร, 2521.

ประชาวิชาพูล, พระยา. พงศาวดารล้านช้าง. พระนคร: โรงเรียนช่างพิมพ์, 2482.

ประมวญ ดิกคินสัน. คติชนชาวบ้าน: การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา. พระนคร: แพร่พิทยา, 2521.

ประสาท อิศรปรีดา และคนอื่น ๆ. ความเชื่อและสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวอีสาน. เอกสารการวิจัยฉบับที่ 6. กาฬสินธุ์: จินตภัณฑ์การพิมพ์, 2518.

ปราณี วงศ์เทศ. พื้นบ้านพื้นเมือง. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์เจ้าพระยา, 2525.

ปรีชาญาณมุนี, พระ. ท้าวหน้าผากและท้าวกะด้น. พระนคร: โรงพิมพ์วัดมหาธาตุ, 2498.

ปรีชา ปริญญาโณ, พระมหา. ประเพณีโบราณไทยอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 5 อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2525.

ปรีชา พิณทอง. ผาแดงนางไอ่. อุบลราชธานี: โรงพิมพ์ศิริธรรม, 2524.

ผ่าน วงษ์อ้วน. พญาคันคาก. ศูนย์วัฒนธรรม วค. มหาสารคาม, 2525.

ผ่องพันธ์ มณีรัตน์. มานุษยวิทยากับการศึกษาคติชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2525.

พัทยา สายหู. กลไกของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ไพฑูรย์ มีกุศล. "ประเพณีภาคอีสาน." ใน วัฒนธรรมประเพณีและศิลปวรรณคดีอีสาน. หน้า. 46-60. วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2521.

ภิญโญ จิตต์ธรรม. ความเชื่อ (คติชาวบ้านอันดับ 5) สงขลา: มงคลการพิมพ์, 2522.

ม. ศรีบุษรา. ไทยดำร่ำพัน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2522.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2524.

วรรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน. พื้นถิ่นพื้นฐาน. ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, 2531.

วิจิตรวาทการ, หลวง. ประชุมพงศาวดาร ฉบับความสำคัญ. พระนคร: สำนักพิมพ์เพลินจิตร, 2493.

ศิลปากร, กรม. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 1. เล่ม 1. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506.

_____. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 9. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2506.

_____. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 11. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า, 2507

_____. ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 70. (เล่ม 43) กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าคุรุสภา, 2512.

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 1. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2521.

_____. ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 3. กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2508.

ศิราพร ฐิตะฐาน. ทฤษฎีการแพร่กระจายของนิทาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523.

ส. พลายน้อย. เทวนิยาย. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น 2519.

สงวน รอดบุญ. พุทธศิลปลาว. คณะมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูธนบุรี, 2526.

สิริวัฒน์ คำวันสา. "เรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่และบุญบั้งไฟ." ใน อีสานปริทัศน์, หน้า 43-49, กรุงสยามการพิมพ์, 2523.

สีลา วีระวงศ์, สมหมาย เปรมจิตต์ แปล. ประวัติหนังสือลาว. สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2526.

สุจิตต์ วงษ์เทศ, บรรณาธิการ. คนไทยอยู่ที่ไหนบ้าง. ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, ธันวาคม 2530.

_____. คนไทยอยู่ที่นี่. ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, มีนาคม 2529.

_____. เจ้กปนลาว. ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม, มิถุนายน 2530.

สุเทพ สุนทรเภสัช. "ความเชื่อเรื่องผีปู่ตาในหมู่บ้านตะวันออกเฉียงเหนือ." ใน สังคมวิทยาหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, หน้า 139-165. สุเทพ สุนทรเภสัช, บรรณาธิการ. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2511.

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

สุภณ สมจิตศรีปัญญา, อิทธิพลของวรรคดีเรื่องผาแดง-นางไอ่วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชาวอีสาน. วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2525.

_____. ผู่สังกะสา ย่าสังกะสี. ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูมหาสารคาม, 2529.

เสฐียรโกเศศ. เรื่องของชาติไทย. พระนคร: สำนักพิมพ์อุดม, 2486.

_____. เมืองสวรรค์และผีสางเทวดา. พระนคร: แพร่พิทยา, 2503.

_____. ศาสนาเปรียบเทียบ. พระนคร: โรงพิมพ์อมรการพิมพ์, 2515,

อริยานุวัตร, พระ (เขมจารีเถระ). "คติความเชื่อของชาวอีสาน." ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ. หน้า 1-65. เพ็ญศรี ดุ้กและคณะ, บรรณาธิการ. พระนคร: ฝ่ายวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.

บทความ

กาญจนา ละอองศรี. "ถิ่นกำเนิดของไทย พรมแดนแห่งความรู้." วารสารธรรมศาสตร์. (มิถุนายน 2524): 4-27.

จารุบุตร เรืองสุวรรณ. "ขนบธรรมเนียมประเพณีระบอบการปกครองชาวอีสานสมัยเก่า." เอกสารการสัมนาประวัติศาสตร์อีสาน. มศว. มหาสารคาม, 16-18 พฤศจิกายน 2521.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, เรญู วิชาศิลป์. "ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยอาหมจากการอ่านอาหม-บุราณจี ภาษาไทย." เอกสารการสัมนาล้านนาคดีศึกษา: ประวัติศาสตร์และโบราณคดี วค. เชียงใหม่ 28-31 มกราคม 2528.

เซ็นซี่, ประสาน ภัทรวัณณ์ แปล. "หลักฐานใหม่เกี่ยวกับเย่ฉาง คือฉาน: อาณาจักรโบราณของลาว." ศิลปวัฒนธรรม 8 (มีนาคม 2530): 106-113.

ธีรยุทธ บุญมี. "ประวัติศาสตร์ความคิดของสังคมไทยช่วงต้น : การแพร่ขยายและพัฒนาการของความคิดพุทธศาสนาในสังคมไทย." เอกสารประกอบการประชุมสมัชชาวิชาการ ประจำปี สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กันยายน 2529.

ธวัช ปุณโณทก. "ประวัติศาสตร์สังคมอีสานสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น." ศิลปวัฒนธรรม 3: 7 (พฤษภาคม 2525): 33-58.

ประเสริฐ ณ นคร. "ประวัติศาสตร์สมัยก่อนไทยเข้ามาในเอเชียอาคเนย์." ศิลปวัฒนธรรม ฉบับพิเศษ (ธันวาคม 2530): 2-9.

ปริตตา เฉลิมเผ่า กออนันตกูล. "เค้าโครงความคิดเรื่องโครงสร้างและการศึกษานิทานปรัมปราของโคลด เลวี่-สเตร้าส์." เอกสารประกอบการสัมนาการวิเคราะห์ข้อมูลทางคติชนวิทยา ชมรมวิจัยเชิงคุณภาพ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 7-9 เมษายน 2531.

มารยาท กิจสุวรรณ. "ความเชื่อดั้งเดิมของไทย." วัฒนธรรมไทย 6 (มิถุนายน 2526): 14-20.

ศิราพร ฐิตะฐาน "พัฒนาการการวิเคราะห์ข้อมูลทางคติชนวิทยาในประเทศตะวันตก." เอกสารประกอบการสัมนาวิเคราะห์ข้อมูลทางคติชนวิทยา ชมรมวิจัยคุณภาพ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 7-9 เมษายน 2531.

ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม. "การถือผีในประเทศไทย." ศิลปวัฒนธรรม 4 (กุมภาพันธ์ 2527): 7-17.

สมชาย นิลอาธิ. "จากปู่ตาถึงป่าสงวนและวัด." ศิลปวัฒนธรรม 3: 12 (ตุลาคม 2525): 72-75.

สุภางค์ จันทวานิช. "บทบาทของวัฒนธรรมพื้นบ้านในสังคมสมัยใหม่." วารสารธรรมศาสตร์ 13: 3 (กันยายน 2527): 38-52.

อมรา พงศาพิชญ์. "พุทธศาสนาชาวบ้าน." วารสารสังคมศาสตร์

เอกสารอื่น ๆ

ยุวรี อภิรักษ์ภูสิทธิ์. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องขุนบรม." วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2527.

สัมภาษณ์

พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ. เจ้าอาวาสวัดมหาซัย (กันยายน 2530)

นายบำเพ็ญ ณ อุบล, คนทรงผีมเหสักข์ (กันยายน 2530)

นายเท่ง นาวงษ์. ผู้รวบรวมใบลานหนังสือผูกศูนย์ศิลปวัฒนธรรม (กันยายน 2530)

นางเงียง ศรีละคร. หัวหน้าผีฟ้า หมู่ครูบาจุงคำ (ตุลาคม 2530)

นางจันดี ศรีจันทร์. บริวารผีฟ้า หมู่ครูบาจุงคำ (ตุลาคม 2530)

นางทอง นครพน. บริวารผีฟ้า หมู่ครูบาจุงคำ (ตุลาคม 2530)

ภาษาอังกฤษ

หนังสือ

Bascom, William, R. "Folklore and Anthropology" in The Study of Folklore. Englewood Cliffs, NJ. Prentice-Hall Inc., 1965.

_____. "Four Functions of Folklore" in The Study of Folklore, Alan Dundes (ed.), New Jersey: Prentice-Hall. Inc., 1965.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Bronislaw, Malinowski. "Myth in Primitive Psychology" in Magic, Science and Religion, Doubleday Anchor Books, 1954.

Cady, John. F. Thailand, Burma, Laos, & Cambodia. Englewood Cliffs, NJ. Prentice-Hall Inc., 1966.

Dorson, Richard. M. Folklore and Folklore. USA: Harvard University Press, 1976.

_____. "Theories of Myth and the Folklorist" in Myth and Myth Making. Boston: Beacon Press, 1968.

_____. "The Eclipse of Solar Mythology" in The Study of Folklore. Englewood Cliffs, NJ, Prentice-Hall Inc., 1965.

Douglas, Mary. "The Meaning of Myth" in The Structural Study of Myth and Totemism, Edmund Leach (ed.), Tavistock Publications, 1967.

Dundes, Alan, ed. The Study of Folklore. Englewood Cliffs, NJ. Prentice-Hall, Inc., 1965.

Encyclopedia Americana 1975, Vol. 19 New York: Americana Corporation, 1975.

Funk and Wagnalls, Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend, New York: Funk & Wagnalls Company, 1950.

Garbarino, Merwyn, S. Sociocultural Theory in Anthropology: A Short History. New York: Holt, Rinchart and Winston, 1977.

Jones, Ernest. "Psychoanalysis and Folklore" in The Study of Folklore, Alan Dundes (ed.) New Jersey: Prentice-Hall. Inc., 1965.

Kellett. E. E. The Story of Myths. Harcourt, Brace & Company. Inc. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co., Ltd, 1927.

Kirk, Geoffrey Stephen. Myth, its Meaning and Functions in Ancient and Other Culture. Cambridge University Press, 1970.

Lessa, William, A. "On the Symbolism of Oedipus" in The Study of Folklore. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall Inc., 1965.

Lang, Andrew. Custom and Myth. New York: AMS. Press, 1968.

_____. Modern Mythology, New York: Longmans, Green and Co., New York and Bombay AMS. Press, 1897.

Larue, Gerald, A. Ancient Myth and Modern Man. NJ. Prentic-Hall Inc., Englewood Cliff, 1975.

Levin, Harry. "Some Meaning of Myth." in Myth and Mythmaking, Boston: Beacon Press, 1968.

Levi-Strauss, Claude, "The Structural Study of Myth" in Structural Anthropology. New York: Basic Books, Inc., Publisher, 1963.

Littleton, Scott. C. The New Comparative Mythology. (An Anthropological Assessment of the Theories of Georges Dumezil), Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1966.

Maranda, Pierre. Mythology, Penquin Books, 1972.

Middleton, John. Myth and Cosmos. New York: National History Press, 1967.

Murray, Henry, A. Myth and Myth making, Boston, Mass Beacon Press, 1968.

Pritchard, Evans, E. Theories of Primitive Religion. London: Oxford University Press, 1965.

Reynolds, Frank, E. "Ritual and Social Hierarchy: An aspect of Traditional Religion in Buddhist Laos" in Religion and Legitimation of Power in Thailand Laos and Burma. ANIMA BOOKS, 1978.

Tambiah, S.J. Buddhism and Spirit Cults in North-East Thailand. Cambridge, Cambridge University Press, 1977.

Tylor, Edward, B. Religion in Primitive Culture. New York Evanton and London: Harper Torch Books, Harper & Row Publishers, 1957.

บทความ

Handsmon, Russell, G. "Studying Myth and History in Modern America: Perspectives for the past from the Continent" Review in Anthropology (Spring 1980): 255-266.

Klausner, William, J. "Popular Buddhism in Northeast Thailand," Visakha Puja B.E. 2514 (May 1971): 36-41.

Waldthausen, Margaret, H. "An Analysis of Myth: Some German Contributions" Review in Anthropology (Fall 1978): 443-455.

Woods, Betty. "Agrarian rites in Laos" Sawaddi 2 (March-April 1973): 13-25.

เอกสารอื่น ๆ

Textor, Robert, B. An Inventory of Non-Buddhist Supernatural objects in a Central Thai Village. Cornell University, Ph.D. July 1960.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พงศาวดารล้านช้าง

ประชุมพงศาวดารภาคที่ 1 ฉบับหอสมุดแห่งชาติ

บริเฉทที่ 1

อันนี้จักจารึกด้วยวงศา อันเป็นพระยายักษ์ผุดแต่เมืองลังกามาเป็นใหญ่ในนครศรีสัตนาคนหุตนี้แต่ปฐมหัวที ยังมีพระยายักษ์ตนหนึ่งชื่อว่านันทา เมียชื่อพระมหาเทวี ลูกชื่อนางกางรี (คือเมรี) เขาเจ้าผัวนางตายก่อนเมีย จึงไปเป็นพระยาอินทปัตเกิดลูกชื่อเจ้าพุทธเสน (พระรท) มาเอานางกางรีเป็นเมีย มีลูกชายผู้หนึ่งชื่อว่า ท้าวพิศีมีลูกหญิงผู้หนึ่งชื่อว่านางพิไสย เขาเจ้าเอากันเป็นผัวเมียกัน จึงมีลูกชายผู้หนึ่งชื่อว่าอ้ายชะเลิกเอิก ลูกหญิงผู้หนึ่งชื่อเอื้อยชลีมฟ้า เขาเจ้าพี่น้องเอากันเป็นผัวเมียกัน จึงมีลูกชายผู้หนึ่งชื่ออ้ายเจตไห มีลูกหญิงผู้หนึ่งชื่อนางเกล้าใหญ่ปากกว้างหูรี เขาเจ้าเอากันเป็นผัวเมียกัน เขาฝูงนั้นหากเป็นวงศานันทาเทวีแต่นางกางรีพู้นมาแล เขาฝูงนั้นฉิบหายไปแล้ว ยังมีเจ้าฤาษีสองตนน้องพี่มาเทศนาธรรมสอนสั่งฝูงปีศาจยักษ์ร้ายนาคา แลมีพระยางูเหลือมอยู่ถ้ำภูช่อง มีนางพระยาเงือกอยู่ภูข้างฟากน้ำลานก่ำเหนือทั้งศพเซหลวงปากอุ่นก็มา นาคใหญ่แก่งหลวงก็มางูหลวงแก่งวังใหญ่ก็มากับทั้งตัวอยู่ในผาแนบน้ำก็มา กับทั้งนาคตัวอยู่ผาสองเสื้อก็มา ไหว้บาทฟังธรรมเจ้าฤาษีเทศนาสั่งสอนคนทั้งหลายว่าไผ ผู้ใดอย่ายาดบ้านชิงเมืองเพื่อน อย่ายาดลูกชิงเมีย อย่ายาดข้อยชิงไพร่เพื่อนองค์เป็นเจ้าก็เป็นการลำบากดังนี้แล ยามหนึ่งหนาวคราวหนึ่งร้อน หนาวมีหอมีฮงหามายังปมน้ำอุ่นแลน้ำเย็น ช่วยผ่อแทนหากันก็มีป่างนั้นแล แล้วเจ้าฤาษีพี่น้องจึงแปงเมืองบ้านล้านช้างเป็นปฐมก่อน เจ้าก็จึงมาตั้งเสาอินทขิณ คือว่าหลักมั่นไว้ตะวันออกอันหนึ่ง อันถ้วนสองไว้ข้างนาไร่เดียว อันถ้วนสามไว้สุพโฮม เมืองอันนี้ลอดได้ชื่อว่าเชียงทอง เหตุเอาต้นทองเป็นนิมิต ชื่อว่าเชียงคง เหตุเอานามดงเป็นนิมิต ชื่อว่าล้านช้างเหตุเอาภูช้างนิมิต แลเมืองอันนี้จึงเรียกชื่อว่า ศรีสัตนาคนหุต เหตุเอานาคทั้งเจ็ดเป็นนิมิต จึงเรียกศรีสัตนาคนหุต ราชธานีศรีเชียงคงเชียงทองเพื่ออัน แล้วเจ้าฤาษีก็เสด็จหนีตามฤทธิ์ แต่นั้นจิรกาลล่วงมายังมีผู้หนึ่งอยู่เวียงจันทรพานิชชา จึงขึ้นมาค้าในเชียงคงเชียงทอง ในคืนวันหนึ่งนั้นท่านก็ฝันว่ามือขวาป่ายพระอาทิตย์ มือซ้ายป่ายพระจันทร์ สองตืน

ยันกงรถพระสุริยาปรากฏออกมา พานิชจึงไปหาพ่อค้าแก้คำฝันอันเป็นอัศจรรย์ พ่อค้าผู้นั้นว่าผู้น้อยฝันใหญ่ จักได้กินขี้เพื่อน พ่อค้าพานิชซาจึงเมื่อไหว้มหาเถรเจ้าแก้คำฝัน มหาเถรเจ้าจึงให้พานิชซาคืนมาหมกขี้ฮ้ากินแล้วสะหัวเสียแล้วมาหาเฮาทอญ มหาเถรว่าดังนั้นมันก็ตามคำมหาเถรเจ้า แล้งมหาเถรจึงทำนายทายว่า อุบาสกขึ้นเมือเงินคำจักติดสันถ่อขึ้นมา อุบาสกอย่าได้เอามือฮวดเชียงทองเงินกำจัดเนืองนองมามากแก้วแหวนหากเหลือตราช้างม้ามากมูลมาถวายบูชาอุบาสกดีหลีแล เมื่อนั้นพานิชซาก็ไหว้มหาเถรเจ้าแล้วก็ขึ้นมา เงินคำติดถ่อขึ้นมาพานิชซาก็บ่อเอา มาฮวดเชียงทองเห็นเงินคำหลายหลากสองฝั่งฟากน้ำของเท่าเอามาให้ทานยาจกคนขอเป็นอันมาก ชาวเมืองเหนหลากแก่ตา ก็จึงอุศยาภิเศกเป็นพระยาในเชียงคงเชียงทองสร้างบ้านแปงเมืองสิบแนวเนืองราชวงศาชั้นนั้นแล้ว

ยังมีผู้หนึ่งชื่อขุนชวาจึงมาสร้างบ้านแปงเมือง ในเชียงคงเชียงทอง ลวดว่าเมืองชวาตามวงศา ขุนขวาจึงไว้ลูกผู้หนึ่งชื่อยี่บาขุนชวาตายไว้เมืองยี่บา ๆ ไว้ลูกผู้หนึ่งชื่อว่าวิริยาตายไว้ลูกผู้หนึ่งชื่อกันฮาง ขุนกันฮางไว้ลูกผู้หนึ่งชื่อลกลิง ขุนลกลิงไว้ลูกผู้หนึ่งชื่อระวังขุนระวังได้ลูกผู้หนึ่งชื่อยี่ผง เมื่อขุนกันฮางอยู่สร้างบ้านแปงเมืองชวา ลูกมันผู้ชื่อลกลิงก็ยังหลานมันผู้ชื่อระวังก็ยัง เหลนมันผู้ชื่อยี่ผงก็ยัง เขา 8 คนพ่อลูกหลานเหลน ยังเป็นขุนใหญ่อยู่กินบ้านล้านช้างที่นี้มาก่อนแล ปฐมนิทานนิฏฐิตำ

บริเฉทที่ 2

ดูราสปุริสทั้งหลาย ดังเราจักรู้มามีในกาลเมื่อก่อนเฒ่าเก่าเล่ามาเป็นคำปรำปราสืบ ๆ มาว่าดังนี้

กาลเมื่อก่อนนั้น ก็เป็นดินเป็นหญ้าเป็นฟ้าเป็นแถน ผีแลคนเที่ยวไปมาหากันบ่ขาด

เมื่อนั้นยังมีขุนใหญ่ 3 คน ผู้หนึ่งชื่อขุนคาน อยู่สร้างบ้านเมืองลุ่ม กินปลาเฮ้ดนาเมืองลุ่มกินข้าว เมื่อนั้นแถนจึงใช้ให้มากล่าวแก่คนทั้งหลายว่า ในเมืองลุ่มนี้กินข้าวให้บอกให้หมายกินแลงกินงายก็ให้บอกแก่แถน ได้กินขึ้นก็ให้ส่งขาได้กินปลาก็ให้ส่งรอยแก่แถน เมื่อนั้นคนทั้งหลายก็บ่อฟัง คามแถน แม้นใช้มาบอกสองที สามที ก็บ่ฟังหั้นแล

แต่นั่นแถนจึงให้น้ำท่วมเมืองลุ่ม ลิดเลียงท่วมเมือง เพียงละลายคนทั้งหลายก็ฉิบหายมากนักชะแล

ยามนั้นปู่ลางเชิงและขุนเด็กขุนคาน รู้ว่าแถนเคียดแก่เขา ๆ จึงเอาไม้ขาแรงเฮ็ดแพ เอาไม้แปงเรือนเฮ็ดพ่วง แล้วเขาจึงเอาลูกเขาเมียเข้าอยู่ในแพนั้น แล้วจึงพัดเขาขึ้นเมือบนขนเอาเมือเมืองฟ้าพู้นแล

พระยาแถนจึงถามเขาว่า สูจักมาเมืองฟ้าตูพี้เฮดสัง เขาจึงบอกเหตุการณ์ทั้งมวล พระยาแถนจึงว่าตูใช้ให้ไปกล่าวแก่สูสองสามที ให้ยำแถนยำผีเฒ่ายำเจ้ายืนกาย สูสั่งบ่ฟังคำกูจิงเท่าสูแล้ว

ทีนั้นพระยาแถน จึงให้เขาไปอยู่ที่บึงตอนแถนลอหั้นแล แต่นั้นน้ำจึงแห้งจึงบกเป็นพื้นแผ่นดิน เขาจึงไหว้ขอพระยาแถนว่า ข้อยนี้ยู่เมืองบนบ่แกว่นแล่นเมืองฟ้าบ่เป็นตูข้อยขอไปอยู่เมืองลุ่มลิดเลียง เมืองเพียงพักยอมพู้นเทอญ เมื่อนั้นพระยาแถนจึงให้เอาลงมาส่งทั้งให้ควายเขาลู่แก่เขา จึงเอากันลงมาตั้งอยู่ที่นาน้อยอ้อยหนูนก่อหั้นแล แต่นั้นเขาจึงเอาควายนั้นเฮ็ดนากินนานประมาณ 3 ปีควายเขาก็ตายเสีย เขาละซากควายเสียที่นาน่อยอ้อยหนูหั้นแล้วอยู่บ่นานเท่าใดเครือหมากน้ำก็เกิดออกสูดังควายตัวตายนั้นออกยาวมาแล้ว ก็ออกเป็นหมากน้ำเต้าปูง 3 หน่วย และหน่วยนั้นใหญ่ประมาณเท่ารินเขาปลูกข้าวนั้น เมื่อเครื่องหมากนั้นแก่แล้วคนทั้งหลายก็เกิดมาอาศัยซึ่งหมากน้ำ เป็นดังนางอาสังโนเกิดในท้องดอกบัว เจ้าฤาษีเอามาเลี้ยงไว้ คนทั้งหลายฝูงเกิดในผลหมากน้ำเต้าฝูงนั้นก็ร้องก้องนี่นันมากนัก ในหมากน้ำนั้นแล

ยามนั้นปู่ลางเชิงจึงเผาเหล็กซีแดงเจาะ ซีหมากน้ำนั้น คนทั้งหลายจึงบุเบียดกันออกมาทางฮูที่ซีนั้น ออกมาทางฮูทีนั้นก็บ่เบิ่งคับคั่งกัน ขุนคานจึงเอาสิ่วไปสิ่วฮู ให้เป็นฮูแควนใหญ่แควนกว้าง คนทั้งหลายก็ลุไหลออกมานานประมาณ 3 วัน 3 คืน จึงหมดหั้นแล คนทั้งหลายฝูงออกมาทางฮูซีนั้นแบ่งเป็น 2 หมู่ ๆ หนึ่งเรียกชื่อไทยลม หมู่หนึ่งเรียกชื่อไทยลี ผู้ออกทางฮูสิ่วนั้นแบ่งเป็น 3 หมู่ หมู่หนึ่งเรียกชื่อไทยเลิง หมู่หนึ่งเรียกชื่อไทยลอ หมู่หนึ่งเรียกชื่อไทยควางแล

แต่นั้นฝูงปู่ลางเชิง จึงบอกสอนเขาให้เฮ็ดไฮ่ไถนา ทอผ้าทอสิ้นเลี้ยงชีวิตเขา แล้วก็ปลูกแปงเขาให้เป็นผัวเป็นเมีย มีเหย้ามีเรือนก็จึงมีลูกหญิงลูกชายมากนักแล เมื่อนั้นปู่ลางเชิงเล่าบอกให้เขารักพ่อเลี้ยงรักแม่เลี้ยง เคารพยำเกรงผู้เฒ่าผู้แก่กว่าตนเขาแล อยู่หึงนานไปพ่อแม่เขาก็ตาย ท่านปู่ลางเชิงเล่าบอกให้เขาไหว้พ่อแม่เขา แล้วให้ส่งสการเมียนซากฝูง

ออกมาทางฮูสิ่วให้เผาเสีย เก็บถูกล้าง สร้อยสีแล้วให้แปงเถียง ใส่ลูกไว้เล่า ให้ไปส่งข้าวส่งน้ำทุกมื้อ ฝูงออกทางฮูชีนั้นให้ฝังเสียแล้วแปงเถียงกวมไว้เล่า ให้ไปส่งข้าวส่งน้ำชุวันคั้นเขาไปบ่ได้ปู่ลางเชิงบอกให้แต่ง เพื่อนข้าวเหล้าไว้หาห้องเรือนเขาแล้วให้เขาเรียกพ่อแม่เขาฝูงตายนั้นมากินหั้นแล

แต่นั้นคนทั้งหลายฝูงเกิดมาในน้ำเต้า ฝูงออกมาทางฮูสิ่วนั้นเป็นไทย ฝูงออกมาทางฮูชีนั้นเป็นข้า คนฝูงนั้นลวดเป็นข้อยเป็นไพร่เขาเจ้าขุนทั้งสามนั้นแล เมื่อนั้นคนแผ่พวกมามากนัก มากอย่างทรายหลายอย่างน้ำ ท่อว่าหาท้าวหาพระยาบ่ได้ ปู่ลางเชิงทั้งขุนเด็กขุนคานบอกสอนเขาก็บ่แพ้ แม้ว่าใคเขาก็บ่เอาคำ ขุนทั้งสามก็จึงขึ้นเมือขอหาท้าวพระยากวนแถนหลวง พระยาแถนจึงให้ขุนครูแลขุนครอง ลงมาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่เขาหั้นแล

เมื่อขุนทั้งสองลงมา สร้างบ้านก็บ่เปลือง สร้างเมืองก็บ่กว้างสูกินเหล้าชุมื้อชุวันนานมาไพร่ค้างทุกข์ค้างยากก็บ่ดูนา

เมื่อนั้นขุนเด็กขุนคาน จึงขึ้นเมือไหว้สาแก่พระยาแถน ๆ จึกถก เอาทังสองหนีเมือบนหน เมือฟ้าดังกล่าวเล่าแล พาหิระนิทานนิฏฐิตๆ

ปางนั้นพระยาแถนหลวงจึงให้ท้าวผู้มีบุญ ชื่อว่าขุนบูลมมหาราชาธิราช (บรมมหาราชาธิราช) อันได้อาชญาพระยาแถนแล้ว ก็จึงเอารี้พลคนทั้งหลายลง เมือ เมืองลุ่มลีด เลียง เมืองคักค้อย มาอยู่ที่นาน้อยอ้อยหนูอันมีลุ่ม เมือง เพียงคักค้อย มาอยู่ที่นาน้อยอ้อยหนูอันมีลุ่ม เมืองแถนหั้นก่อนแล

ทีนั้นคนทั้งหลายฝูงออกมาแต่น้ำเต้าฝูงนั้น ผู้รู้หลักนักปราชญ์นั้นเขาก็มาเป็นลูกท่านบ่าวเธอ ขุนบูลมมหาราชาและผู้ไบ้ช้านั้นเขาก็อยู่เป็นไพร่ไปเป็นป่า สร้างไฮ่เฮ็ดนากินแล

เมื่อนั้นขุนบูลมมหาราชา ก็เจรจากับเจ้าขุนทั้งหลายฝูงลงมาพร้อมตนนั่นว่า แรกแต่นี้เมือหน้าเราจักเฮ็ดสิ่งใด ให้มีอันนุ่งกินแก่คนทั้งหลายนี้จา แต่ก่อนพู้นพระยาแถนเจ้าให้ขุนครองลงมาปกห้อมคนทั้งหลายดังนั้นสอง เขามาสร้างบ้านก็บ่เปลือง สร้างเมืองบ่กว้างแถนจึงถกเขาหนีเมือ เมืองบนขน เขาหนีเมือ เมืองฟ้าพู้นแล้ว ในที่นี้แถนเล่าให้เราพี่น้องลงมาปกมาฮวม

เขานี้และมาดูคนทั้งหลายนี้มากดังทรายหลายดังน้ำ เราจะคิดการอันใดให้มีอันห่มอันปกเขาให้มีอันจักกินแก่เขานี้จา มาเราเป็นพี่น้องให้ขุนเสลิงเมือไหว้สาพระยาแถนเจ้าทอญยามนั้นขุนเสลิงก็เมือไหว้สาเล่าแก่พระยาแถนชุประการนั้นแล

เมื่อนั้นพระยาแถนหลวงจึงให้แถนแต่ง และพิษณุกรรมลงมาแต่แปงแก่เขา แถนแต่งจึงมาแต่ยามให้ทำไร่ทำนา ปลูกข้าวปลูกผักปลูกลูกไม้หัวมันทั้งมวลอันจักควรกิน เล่าบอกยามอันทอผ้า หาที่หากเป็นเชื้อชาติพืชพรรณยา แถนซื่อ แถนกรม แถนตรา เกลางก เกลางา ตับค้าย เกิด เมืองคนมา เอาปฏิสนธิด้วยโอปปาติกะชาติองอาจนักหนา ทั้งอัครชายานางนาฏโฉมพิลาศชื่อนางแอกแดง ทั้งนางยมพาลาแฝงฝ่ายข้าง ทั้งในช้างงาแดงกอดลงมาทั้งทองฮางเงินฮาง ง้าวกับทั้งตาวฮางกร แลดาบเหล็กพวนฝักหวาย ทั้งง้าวปายชายด้ำมาศ ทั้งเกิบและดาบฝักคำ ทั้งคันธนูกับแล่งหอกละมังแมบคันคำมาทั้งให้ไถกลอนมาสอนคำแปงคำ ให้จำนำแห่แหนเข้าเจ้าทั้งสามแถนปลงความว่า ให้ขุนเสลิงลงถือแถนคำ ให้ขุนคานลงมา ถือศรคำ ให้ขุนคองลงฮางถือง้าว ให้ขุนเมืองลงมาถือตามฮางกรให้ขุนทอนเลาใครถือดาบฝักหอย ให้ขุนแวนลงถือง้าวปลายปลายไชย ให้ขุนพีลงถือเกิบฝักคำ ให้ขุนพลลงถือมุกคันคำ ให้ขุนพานลงถือธนู

เมื่อนั้นขุนบูลมจึ่งสัดไถ้แสง สะพายแวงสลิคันไชย ถือตาวแม่วี กับมีดน้อยสวยเรียวแล้วก็จึ่งขึ้นขี่ช้างงาเกี้ยวงากอด จึ่งเอานางแอกแดงขี่ถัดขุนบูลมนั้น แลเอานางยมพาลาขี่ตามแล้วแถนจึ่งให้ขุนสารขี่ตอนช้างขุนบูลลงมา แถนเล่าให้ขุนค้ายถือเสียมลงมาตามหลัง ขุนยี่ให้ถือพ้าถือมีดมา ขุนอุ่นให้ถือขวานถือแอกลงมา ขุนคำให้ถือไถ่ถือแปดลงมามวล ขุนทั้ง ๘ นี้จึ่งมาตามหลังขุนบูลมราชาแล ส่วนพิษณุกรรมจึ่งบอกคุณอันเข่นพร้ามีดจกเสียมเครื่องเวียกการข่างเขาทั้งมวล เล่าบอกคุณอันทำหูกทอฝ้าย แพรเขมฝ้ายด้ายไหมทั้งมวล อันควรนุ่งควรกินทั้งมวลหั้นแล

แถนจึ่งสั่งสอนขุนบูลม ผู้เป็นท้าวเป็นพระยาในลุ่มฟ้านี้ว่า ไทยควางให้ออกหาขุนควางไทยวีให้ออกหาขุนวี ไทยเลิงให้ออกหาขุนเลิง ไทยเลนให้ออกหาขุนเลน ไทยลอให้ออกหาขุนลอ แถนแต่งเล่าจึ่งว่ากับขุนบูลมดังนี้ ตั้งแรกแต่นี้เมื่อหน้า ชาวเมืองลุ่มนี้ได้กินขึ้นให้ส่งขาแก่แถน ได้กินปลาให้ส่งรอยแก่แถน ให้เฮ็ดแหวนเฮ็ดหัวส่งแก่ล่าม ใช้แถนเต่มือลวงคะลำ แก่ผู้ขายมือรวายให้คะลำแก่ผู้หญิงเดือนเจี่ยงให้คะลำพื้น มือกดมือกาบเดือน

ให้กะล่าพื้น มื่อเต่ามื่อระวาย พักบาทอย่ารานพักบาท ขวานอย่าป้ำ ฟืนหาบน้ำอย่าตัก สากอย่าตำอย่าร่อน ได้จึ่งจะตีก็สูตาย

เมื่อนั้นแถนแต่งแล้ว พิษณุกรรมคั้นว่าสั่งสอนมวลขุนบูลมราชากับอำมาตย์และคนทั้งหลายดังนี้แล้ว ก็จึ่งเมือบอกเมือเล่าแก่พระยาแถนว่า มือขวาให้ห้ามผู้ชาย มือซ้ายให้ห้ามผู้หญิง เผือข้อยทั้งสองก็ไปแต่ง แปงบอกสอมเขาซุประการแล้ว เมื่อนั้นพระยาแถนเล่าถามว่าเครื่องอันจักเล่นจักหัว และเสพร่ำคำขับทั้งมวลนั้น ยังได้แต่แปงให้แก่เขาไปยามนั้นแถนแพนจึงว่าเครื่องฝูงนั้นข้อยไปได้แต่แปงกาย เมื่อนั้นพระยาแถนหลวงจึงให้ศรีคันธพะเทวดา ลาลงมาบอกสอนคนทั้งหลายให้เฮ็ดฆ้องกลองกรับ เจแวงปี่พาทย์พิณเพี้ยะเพลงกลอนได้สอนให้ดนตรีทั้งมวล และเล่าบอกส่วนครูอันขับฟ้อนฮ่อนนะสิ่งสว่าง ระเมงละมางทั้งมวลถ้วนแล้ว ก็จึ่งเมื้อเล่าเมื้อไหว้แก่พระยาแถนหลวงซุประการหั้นแล

เมื่อนั้นพระยาแถนหลวงจึ่งกล่าวว่า แต่นี้เมือหน้า อย่าให้เขาขึ้นมาหาเฮาซ้ำสองทีทอญแม้น เราก็อย่าลงไปหาเขาซ้ำสองทีทอญแถนหลวงจึ่งให้ตัดข้อหลวงอันแรงกายหลายหลวงอันแรงเรี่ยวนั้น เสียแต่นั้นผีและคนลวดบ่เที่ยวไปมาหากันได้หั้นแล

เมื่อนั้นขุนบูลมราชา อันเป็นท้าวพระยาในเมืองลุ่มนี้สร้างบ้านก็บ่ทันเปลืองสร้างเมืองก็บ่ทันกว้าง ยังมีเครือเขากาด (แกลบ) เกิดเป็นอุบาทว์ในห้องกวาทานนั้นแล แดนดินสูงขึ้นได้แลโยชน์ มีกิ่งเง่าและปกรกกวมเมืองแถนทั้งหมด อยู่สัพพรั่มเงาเอื้อมเมืองแมนพู้นแล คอยฟ้าก็บ่เห็นหนสวเย็นจักผิงแดดก็บ่ได้ ทั้งหลายเฮ็ดไร่ไถนากินก็บ่ดี

เมื่อนั้นขุนบูลมจึ่งให้ไผไปตัดไปฟันเสีย ก็ว่าเข็ดแล้วนักบ่อาจจักไปตัดได้ ยามนั้นยังมีเฒ่าแก่สองคน ผู้หนึ่งเรียกว่าเฒ่าเย่อ ผู้หนึ่งชื่อว่าเฒ่ายา ทั้งสองเขาจึ่งขันไปฟันเครือเขากาดต้นนั้น เขาจึ่งว่าเมื่อใดเผือข้อยหากตายไปแท้ ให้คนทั้งหลายได้ถือเวรทางเผือข้อยครั้นจักเฮ็ดจักกินอันใดก็ดี ให้ได้เรียกพาเผือข้อยก่อนจึ่งเฮ็ดจึ่งกินทอญ ยามนั้นเขาทั้งหลายว่าเออดีแล้ว ตูทั้งหลายหากจักเรียกห่าเขือปู่ก่อน แล้วช่างเฮ็ดช่างกินชอบแล เมื่อนั้นเขาสองเถ้าก็แยกขวานเข้าไปฟันซุวัน ๆ นานประมาณ 3 เดือน 3 วัน จึงขาด เครือเขากาดก็ล้มท่าวไปสองชาย เขาก็ตายไปหั้นแล ปางนั้นคงทั้งหลายก็พอกพลีกรรมสองเขา จึ่งเรียกว่าเย่อกิน ยามนั้นเขาเกิดเป็นอารักษ์เทวดา ก็ลวดกินเครื่องพอกเครื่องพลี ตามวิถีวิญญาณจิตอันคติหั้นแล

ด้วยแท้จิรกาลนานนัก แต่นั้นมาภายหน้าผีฝูงชาวล้านช้างเฮานั้นล้วนเอาความอันนั้นเป็นนิมิตลวดว่ามาเย่อเป็นโวหาร เรียกกันในกาลเมื่อจักเฮ็ดเวียดก็ดีจักกินก็ดี ฐานะที่นั้นก็จึงเป็นบ้านเป็นเมืองกว้างว่างใหญ่ คนทั้งหลายจึงหมายชื่อว่าเมืองแถน เหตุฟ้าแล่นลงมาแต่งแปงให้จึงเป็นบ้านเป็นเมืองแล

เมื่อนั้นขุนบูลมราชาธิราช สร้างบ้านก็จึงเปลือง สร้างเมืองก็จึงสู่ง ฝูงไพร่ก็อยู่ไถนาตกกล้าข้าก็อยู่พางฟันไร่เฮ็ดนากินแล ภายหน้าแต่นั้นอยู่หึงนาน ท้าวบูลม จึงมีลูกชาย 7 คน ได้ด้วยนางแอกแดงก่อนผู้พี่อ้ายชื่อว่าขุนลอ ผู้ยี่ว่ายี่ผาลาน ผู้สามชื่อว่าสามจูสง ถัดนั้นจึงได้ลูกด้วยนางพาลา 3 คน ผู้อ้ายชื่อว่าไสผง ผู้หนึ่งชื่อว่างัวอิน ผู้หนึ่งชื่อว่าลกกลม แล้วก็ได้ด้วยนางแอกแดงผู้ถ้วน 7 นั้นเรียกชื่อว่าเจ็ดเจิงแล เมื่อลูก 7 คนนั้นก็ดี เมื่อลูกขุนบูลมนี้ใหญ่ขึ้นมารู้หลักนักปราชญ์แล้ว ขุนบูลมจึงรำพึงว่าลูกกูนี้ก็ใหญ่หน้ากล้าขึ้นมา รู้หลักพอสร้างบ้านแปงเมืองเป็นชะแล ปานนี้พอควรกูแผ่แม่ปลงลูกกู ไปก่อบ้านแปงเมืองให้กว้างขวางกินทอญ ครั้นขุนบูลมคิดดังนี้แล้ว ก็จึงกล่าวบอกลูกทั้งหลายว่า กูก็จักปลูกแปงลูกเจ้าให้ไปสร้างบ้านแปลงเมือง กินที่กว้างหว่างพู้นแล เมื่อขุนบูลมกล่าวเท่านั้นแล้วจึงมาปันเครื่องให้เขาพี่น้องคือว่าให้ฆ้องราง ง้าวตาว แม่วี แก่ขุนลอ ให้หอกมังคะละคันค้ำแก่ยี่ผาลาน ให้เกิบกับดาบฝักค้ำแก่สามจูสง ให้หน้าซองค้ำแล่งชายค้ำไสผง ให้ง้าวปากไซยด้ำมาศแก่งัวอินให้ดาบท่อพวนฝักถักหวายแก่ลกกลม ให้ตาวรางกวนแก่เจ็ดเจิง

เมื่อนั้นช้างเชียวงากอม (กรอม) แต่ปู่เจ้าแถนหลวงแบ่งมาดอมพ่อเขานั้น ครั้นตายขุนบูลมจึงให้เลื่อยงาช้างก่ำขวานั้นเป็น 4 ท่อน ๆ กกนั้นให้แก่ขุนลอท่อน 1 ถัดนั้นให้แก่ยี่ผาลานท่อน 1 ถัดปลายนั้นให้สามจูสงท่อน 1 ปลายนั้นให้แก่เจ็ดเจิง 4 คนเขานี้ ลูกนางแอกแดงแล แล้วให้เลื่อยงาก่ำซ้ายนั้นเป็น 3 ท่อน ๆ กกนั้นให้แก่ไสผง 1 ท่อนกลางให้แก่งัวอิน 1 ท่อนปลายนั้นให้แก่ลกกลม 3 คนนี้ลูกนางยมพาลาแล

ขุนลูลมเล่าจักปันแก้วแหวนแก่ลูกทั้งหลาย จึ่งกล่าวว่า อันแหวนธำมรงค์เลื่อมแสงใสมณีโชติแก้ว ปู่เจ้าแถนกันแต่งมานั้นให้ไว้แก่เจ้าขุนลอ หน่วยปัทมราช โชติแสงสิงตาวันแถนค้ำมีกีสุ่งมาพร้อมกัน ให้ไว้แก่ยี่ผาลาน หน่วยมุกตั้งเลื่อนผิวเงินเลียงล่องสองนาคราชน้อมนำมาส่งส่วยแถน ให้ไว้แก่จูสง หน่วยเพชรเชิดตั้งแผ้วแผ่นขาดาง ใคร ๆ แหงะหน้าคอยมิได้นั้นไว้แก่เจ้าไสผง หมากนิลเลื่อมผ่านส่องแสงสองแถนลูบไลลมนิ้วส่งไลลมนิ้วส่งมานั้น

ไว้แก่เจ้างัวอินอัมพาผ่องผายงานปัตลอดลิงลำไว้ห้า พากแพบนนั้น ให้ไว้แก่เจ้ากลกลม มีหน่วย ปัดคำแสงเลื่อมหลาย หลากแก้วแต่ฟ้าตนเจ้าปู่แถนนั้น ให้ไว้แก่เจ็ดเจิงทอญ ครั้นว่าขุนบูลมราชา แบ่งปันของแก่ลูกชายทั้งหลาย 7 คนนี้แล้ว จึงบอกชี้ที่บ้านเมืองให้แก่เขาพี่น้องขุนลอให้ไปสร้าง เมืองชวา เป็นท้าวเป็นพระยาแก่คนทั้งหลายทอญ ยี่ผาลานให้ไปสร้างเมืองหัวแต สามจูสงให้ ไปสร้างเมืองแกวช่องบัว ไสผงให้ไปสร้างเมืองยวนโยนก งัวอินไปสร้างเมืองชาวใต้อโยทธยา ลกกลมให้ไปสร้างเมืองเชียงคม ยอสามเจ็ดเจิงให้ไปสร้างเมืองพวนครั้นชี้ย่อนให้แก่เขาแล้ว จึงให้คำสอนอธิษฐานไว้ดังนี้

เจ้าพี่น้องหากแม่นลูกกูผู้เดียวตาย เมื่อกูตายไปอยู่ลูกหลังกูพ่อสูเจ้าก็บ้านแปงเมือง บุญผู้ใดมีหากได้นั่งบ้านสร้างเมือง อันกว้างขวางว่างใหญ่ บุญผู้ใดมีบ่มีหลาย หากจักได้ที่แคบขัน อันชะแลกูปันให้สูเจ้าแล้วดังนี้ ภายหน้าผู้ใดอย่าโลภตัณหาอิจฉามักมาก และเอารี้พลช้างม้า ไปตกแดน เอาหอกดาบแขนแพนไปตกห่าง แล้วรบเลวเอาบ้านเมืองกันดังนั้น ให้ผู้นั้นวินาศ ฉิบหาย ทำอันใดอย่าให้เป็นเข็นอันใดอย่าให้ได้ ปลูกไม้อย่าทันตาย ปลูกหวายอย่าทันล่อน ข้อม่อนอย่าให้รี ปีมันอย่าให้กว้าง เที่ยวทางให้ฟ้าผ่า เมื่อป่าให้เสือกินไปทางน้ำให้เงือก ท่อเรือฉก ไปทางบกให้เสือท่อม้ากินมันแล

เมืองอ้ายไว้แก่อ้าย เมืองน้องไว้แก่น้อง อย่าทำร้ายเบียดเบียนกัน อย่าผิดข้องข่มเหงเอาก็พ่อทอญ

เมื่อขุนบูลมสั่งลูกปลูกแปงสำแดงบ้านเมือง ให้แก่ลูกตนดังนั้นแล้ว อยู่บ่นานเท่าใด ก็ถึงอนิจกรรมตายไปตามกรรมท่านแล ถัดนั้นนางแอกแดงก็ดี นางยมพาลาก็ดี ก็ถึงอนิจกรรม ตายกรรมแห่งตนชุคนหั้นแล เมื่อนั้นเขาพี่น้องก็ส่งสการเลิกซากพ่อแม่เขาแล้วก็จึงให้ปฏิญาณ แก่กันว่าตั้งแรกแต่นี้เมื่อหน้า เราพี่น้องไปสร้างบ้านแปงเมืองที่พ่อแม่เราปันให้นั้นทอญ เราหมั่นให้ส่งข่าวสารการสนิทมิตรไมตรีต่อกันอย่าขาด ตามอาชญาพ่อแม่เราสั่งไว้นั้นทอญ ครั้นเขาพี่น้องสั่งกันแล้ว ส่วนเจ้าขุนลอจึงเอ็นสั่งชาวเมืองทั้งหลายว่า

ปู่เย่อแถนถ่องบ้าน	เปาลา
จักจากเจียรไกลตา	ก่อนแล้ว
สิ่งโสมสอดโสภา	แพงโพด พู้นพี่
ขกพี่ให้บุญแผ้ว	แผ่นพื้นนครชวา (หลวงพระบาง)

ยี่ผาลาน เอิ้นสั่งว่า

ปู่เย่อนาบ่อนน้อย แถนแถลง
เรียมจักจากจอมแพง พากข้าง
จัก เดินผ่ายผันแสวง ชม เพื่อน พู้นพี่
ไปแต่งบ้าน เมืองกว้าง แห่งห้องหอแต (หนองแส)

ถัดจูสง เล่า เอิ้นสั่งว่า

ปู่ เย่อแม่นบ่อนบ้าน บูรี
จักจากไปจุลนี ก่อนแล้ว
สมภารพี่ยังมี เมือข่ม เขาพู่น
องอาจขึ้นปางแก้ว โกฐแท้แท่นบัว (อานามประกัน)

ถัดนั้นไสผง เล่า เอิ้นสั่งว่า

ปู่ เย่อน้ำ เต้าปุ่ง เติมตน
จักจากไป เดินหน ห่างหั้น
โดยคองที่ทางชน เชียงใหม่
บุญหากมีดังนั้น อาจสร้าง เสวย เมือง (ว้านนา)

ถัดนั้นงัวอิน เล่า เอิ้นสั่งว่า

ปู่ เย่อพระพ่อ เจ้า บูลม ลูก เอย
ลูก เกิดมาสายสม สืบ เชื้อ
จักจาก เจียรจอมชม ชาวอื่น ละพ่อ
ไป เสพสุข เสวย เกื้อ เกิบน้ำอโยทธยา (สยาม)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถัดนั้นลกกลมเล่าเอิ้นสั่งว่า

ปู่เย่อแม่เชื้อชาติ	ชาวแถง
ลูกเกิดมีเผือแฝง	ฝ่ายข้าง
จักไปสืบบุญแปง	เป็นเพื่อน ผาลพู่น
เอ็ดหมู่เมืองมอญกว้าง	เกิดก้ำเชียงคม (คำเกิด)

7 เจื้องเล่าเอิ้มสั่งกันแล้วดังนี้ ก็หนีไปสู่วิไสยบ้านเมืองแห่งตนชุคนฮั้นแล เมื่อนั้นขุนลอก็เอารี้พลตนล่องมาทางน้ำฮวดน้ำฮูก็ถูล่องมาฮวดน้ำของ ขอนผาติงสบอูแบ้ ก็ตั้งทัพฮาวคาวจอดอยู่หั้นก่อนแล้ว เมื่อนั้นขุนชวา ผู้เป็นใหญ่ในเมืองชวาแต่ก่อน เรียกชื่อขุนชวานั้น มันอยู่สร้างบ้านแปงเมืองชวานี่แต่ก่อนแล ขุนชวาตายไว้เมืองแก่ยี่บาผู้ลูกยี่บาได้ลูกคนหนึ่งชื่อวิริยา ยี่บาตายไว้เมืองแก่วิริยา ๆ ได้ลูกผู้หนึ่งเรียกอ้ายกันฮางวิริยาตายไว้เมืองแกอ้ายกันฮางขุนกับฮางได้ลูกผู้หนึ่งชื่อว่าลกลิง ๆ ได้ลูกผู้หนึ่งชื่อว่าระวังขุนระวังได้ลูกผู้หนึ่งชื่อว่ายีผง เมืออ้ายกันฮางเป็นขุนอยู่เมืองชวา ลูกมันชื่อลกลิงก็ยัง หลานมันผู้ชื่อระวังก็ยัง เหลนมันผู้ชื่อยี่ผงก็ยัง เขาสามคนพ่อลูกปู่หลานนี้ยังเป็นขุนใหญ่อยู่กินเมืองชวาหั้นแล ยามนั้นขุนลอล่องมาฮวดน้ำของ ก็นองรี้พลเข้ามาเมืองชวารบฆ่ากันแพ้ เขาพ่อลูกปู่หลานเหลนก็อยู่บ่ได้ลวด พ่ายหนีเมือตกเมืองผาน้ำทาพู้นแล เมื่อนั้นขุนลอก็จึ่งได้ตั้งเมืองเป็นท้าวเป็นพระยา แก่ลาวทั้งหลายก่อนท้าวพระยาลาวทั้งหลายมวล ลวดได้ปรากฏว่าขุนชวาตามวงศาปู่เขาแต่ก่อนนั้นมาแล ขุนบูลมอพันธละนิฏฐิตำ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ หลวงพ่อ สัตตี
ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 11 ม.1 บ้านบรปือ ต.บรปือ อายุ 90 ปี อ.วนาสวรตาป

อยู่ที่นี่มานาน 90 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองล้านช้างหรือไม่? เคย อยู่ประเทศลาว. เมืองล้านช้าง.

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย.

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? มี

แถนมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อเราหรือไม่? เป็นผู้ให้ฟ้าฝน ที่ไปบนอากาศตามฤดูกาล ที่ชาวนาปลูกข้าว

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผีบรรพบุรุษที่เราเคารพนับถือ? เป็นหัวหน้าของผีบรรพบุรุษ. ตายเราเป็นผู้ดูแลอันนี้ผีบรรพบุรุษไปบอกในพญาแถนอย่างนี้เกิด โรคอย่างนี้ใช่ไหม

เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถือกันอยู่หรือไม่? ยังนับถือ

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? ไม่เกี่ยวกัน.

มีความเชื่อมโยงอย่างไรต่อพิธีบุญบั้งไฟ? ตามประเพณี บูชาพญาแถน ตามฮีตสิบสองทำบุญ แต่ไม่ใช่ บรรพบุรุษทำตามๆกันมาอย่างนี้

ทำพิธีบุญบั้งไฟเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ หรือสนุกสนาน หรือเพื่ออะไร? เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และความสนุกสนาน

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟทุกปีหรือไม่? เคย.

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟ (ในเดือน) จะได้หรือไม่? ได้ แต่ไม่ดีประเพณี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ นางนวง สายเพชร
ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 5 ม.2 บ้านบรบือ อ. บรบือ จ. มหาสารคาม

อยู่ที่นี่มานาน 84 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองล้านช้างหรือไม่? ไม่เคย

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? ไม่มี

แถนมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อเราหรือไม่? เห็นเขาสอนอยู่ก็ทำในเมื่อนั้นแหละ

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผีปู่ย่าตายายที่เราเคารพนับถือ? ถ้าปู่ย่าตายเขาสั่งสอนก็จะสั่งสอนไปกับผู้คน

เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถือกันอยู่หรือไม่? นับถือ เป็นของดีสูง มากเลยก็ว่าได้

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? ไม่เกี่ยวกัน

มีความเชื่ออย่างไรต่อพิธีบุญบั้งไฟ? ทำบุญบั้งไฟเพื่อขอฝน และทำตามประเพณีประจำปี

ทำพิธีบุญบั้งไฟเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ หรือสนุกสนาน หรือเพื่ออะไร? ความศักดิ์สิทธิ์ และความสนุกสนาน

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟหรือไม่? ทุกปี

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟ (ในเดือน 6) จะได้หรือไม่? ได้ แต่ไม่ถูกต้องตามประเพณี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ นายปิว อินทร์ปัด

ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 27 ม.2 บ้านบรบือ อ. บรบือ 77 จ. มหาสารคาม

อยู่ที่นี่มานาน 77 ปี

เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองสิงห์หรือไม่? เคย

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? มี เป็นพวกธรรม เหมือนนาค, ปีศาจ เทวดา

แถนมีอำนาจหรือฤทธิ์พอที่จะทำให้คนอื่นกลัวได้หรือไม่? ทำให้คนอื่นกลัวได้ ป่วยได้ ฝนฟ้าอุดมสมบูรณ์ได้

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผู้ปกครองหรือคนในหมู่บ้าน? ผู้ที่ล้อแถน ก็ตายไปก่อนคนอื่นทั่วไป

เรื่องแถนในปัจจุบันยังมีอยู่หรือไม่? ไม่มีบ้องๆ.

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? ทำบุญบั้งไฟเพื่อล้างบาปแถน ขอฝนจากแถน

มีความเชื่ออย่างไรเกี่ยวกับพิธีบุญบั้งไฟ? ทำตามประเพณีประจำปี

ท่านพิธีบุญบั้งไฟเพี่ยงความคิดสิทธิ์ หรือแถนลงมาเล่นหรือเพียงอย่างไร? ตามสมมุติสงฆ์

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟทุกปีหรือไม่? ทุกปี.

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟในเดือนนี้จะได้หรือไม่? ได้ จะทำเดือน 7, 8 ก็ได้ ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการของคนในหมู่บ้าน.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ หลวงปู่ เศวตวโร
ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 2 ม.1 ทับบรบือ ต.บรบือ อ.บรบือ จ. มหาสารคาม อายุ 75 ปี

อยู่ที่นี่มานาน 75 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองล้านช้างหรือไม่? ไม่เคย

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? มี

แถนมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อเราหรือไม่? ทำให้ฝนตกบ้างไม่ตกบ้าง

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับมนุษย์ อธิบายที่เราเคารพนับถือ? ตามบรรพบุรุษมาเล่าแถนเคยตายไปก็จะต่อทอดสู่รุ่นหลานต่อไปเหมือนดูดีใช่

เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถือกันอยู่หรือไม่? ยังอยู่

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? ไม่เกี่ยวกัน

มีความเชื่ออย่างไรต่อพิธีบุญบั้งไฟ? ทำให้ฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล.

ทำพิธีบุญบั้งไฟเพื่อความศักดิ์สิทธิ์หรือเหมาะสมหรือเพื่ออะไร? เพื่อความสมบูรณ์สมควร เพื่อความศักดิ์สิทธิ์

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟทุกปีหรือไม่? เคย.

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟในเดือนนี้จะได้หรือไม่? ไม่ได้ เคยทำเฉพาะเดือน 6 ทุกปี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINE INTERVIEW

ชื่อ หลวงปู่ ชยากิ
ภูมิลำเนา (เกิด) 91 บ้านบรบือ ม 1 ต. บรบือ อ. บรบือ จ. มหาสารคาม

อยู่ที่นี่มานาน 74 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองอื่นข้างหรือไม่? เคย อยู่เมืองอินเดีย . ประเทศลาว .

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย.

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? มี. ไม่มีต้องตน เหมือนเทวดา มี สวรรค์ต่าง.

แถนมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อเราหรือไม่? เมื่อผู้ใหญ่ฟ้าฝน ตกต้องตามฤดูกาล ทำให้มีข้าวปลาอาหารบริบูรณ์ ประชาชนได้กินอิ่มทั่วหน้า

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับปู่ย่าตายายที่เราเคารพนับถือ? ไม่แน่ใจ

เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถือกันอยู่หรือไม่? ไม่ค่อยมี

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? ปู่ไฟที่ทำให้สมพรชีวิต

มีความเชื่ออย่างไรต่อพิธีบุญบั้งไฟ? ที่ทำพิธีบุญบั้งไฟ แล้ว จะทำให้ปลอดภัย

ทำพิธีบุญบั้งไฟเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ หรือสนุกสนาน หรือเพื่ออะไร? ตามประเพณีสืบทอด เกษตรกรเข้าร่วมกัน

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟหรือไม่? เคย

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟ ในเดือนนี้จะได้หรือไม่? ไม่ได้ เพราะเป็นประเพณี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINE INTERVIEW

ชื่อ หมอผล สุทธิเสน อายุ 72 ปี
ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 89 ม.6. บ้านบรบือ ต. บรบือ อ. บรบือ จ. มหาสารคาม

อยู่ที่นี่มานาน 72 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองสุวรรณภูมิหรือไม่ ไม่เคย

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่ หลง.

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่ มีซิ คล้ายๆกับพระเจ้า ปีศาจ.

แถนมีอำนาจหรือฤทธิ์พอที่จะทำให้เกิดฝนแล้งได้หรือไม่ มี. เป็นผู้ให้ฟ้าฝนตก ทำนา ดูแลสัมมูรณ์.

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผีปู่ย่าตายายที่เราเคารพนับถือ ผีปู่ย่าตายที่เคยนับถือแถนเมื่อตายไปก็จะ
สิงอยู่กับลูกหลาน ทำให้ลูกหลานต้องไปแถนให้อยู่กับพ่อแถน โดยการบวงสรวงเซ่นไหว้บูชาแถน
เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถืออยู่หรือไม่ ยัง

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นการบูชาพญาแถน เป็นการขอฝนจากพญาแถน

มีความเชื่อมโยงอย่างไรระหว่างพิธีบุญบั้งไฟกับการทำนา การทำบุญบั้งไฟแล้ว เชื่อว่าจะได้บุญได้กุศลแต่ไม่ได้ต่อย่างนั้น แต่ทำให้
ฝนตกตามฤดูกาล.

ท่านคิดว่าพิธีบุญบั้งไฟเพื่อศักดิ์สิทธิ์ หรือสนุกสนาน หรือเพื่อประโยชน์ ความศักดิ์สิทธิ์ (แต่สนุกสนานด้วย)

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟทุกปีหรือไม่ ทุกปี

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟ (ไม่เคยเลย) จะได้หรือไม่ ได้ แต่ต้องทำอย่างไร ช่างพรรษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ หาย บุรี ชื่อสกุล

ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 87 ม.1 บ้านบรเมือ ต. บรเมือ อ. บรเมือ จ. มหาสารคาม อายุ 69 ปี

อยู่ที่นี่มาแล้ว 69 ปี

เคยได้ยินเกี่ยวกับแม่ของแถนหรือไม่? อยู่สกลนคร หนองคาย

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? มี

แถนมีอำนาจหรือมีพลังเหนือธรรมชาติหรือไม่? ถ้าผู้ใดนับถือแถนก็จะทำให้มีความสุข ความเจริญ ไม่มีเจ็บไข้ได้ป่วย

แถนมีความสัมพันธ์กับมนุษย์อย่างไรบ้าง หรือมีข้อปฏิบัติอย่างไรบ้างหรือไม่? หากไม่นับถือตามก็จะทำให้มีอันเป็นไป เช่น เจ็บไข้ ป่วย เป็นบ้า ก็มี

เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถืออยู่หรือไม่? ไม่นับถือ

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? การทำบุญบั้งไฟเพื่อถวาย สักการะ บูชา พญาแถน ทำให้ฝนตกตามฤดูกาล

มีความเชื่ออย่างไรต่อพิธีบุญบั้งไฟ? บุญบั้งไฟช่วยให้ฝนตกตามฤดูกาล และผู้ที่ทำจะได้บุญกุศล

ท่านคิดว่าพิธีบุญบั้งไฟเพื่อจุดประสงค์อะไร? เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ เพื่อความอุดมสมบูรณ์ หากได้ทำบุญบั้งไฟแล้ว

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟหรือไม่? ทุกปี

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟในเดือนนี้จะได้หรือไม่? ได้ แล้วแต่ความพร้อม.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ หวไหม สีหามา
ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 30 ม.12 บ้านบรบือ อายุ 67 ปี อ. บรบือ จ. มหาสารคาม

อยู่ที่นี่มานาน 67 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองล้านช้างหรือไม่? เคย อยู่ประเทศลาว

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? มี แต่ไม่มีตัวตน.

แถนมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อเราหรือไม่? ผู้ที่นับถือแถน แถนจะให้ผลบุญ ปกป้องคุ้มครองทุกปี
ไม่ทราบเล่าเหมือนกันว่า ทำไมถึงไม่สบาย ป่วยไข้ ละเป็นเพราะสาเหตุอันใดหรือแถน
แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผีปู่ย่าตายายที่เราเคารพนับถือ? เหมือนบรรพบุรุษนับถือแถนผู้ยิ่งใหญ่ที่จะคอยช่วยเหลือ
ไป

เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถือกันอยู่หรือไม่? ยัง

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? การทำบุญขอฝนเพื่อผู้บรรพบุรุษแถนของฟ้าฝน

มีความเชื่ออย่างไรต่อพิธีบุญบั้งไฟ? ทำเพื่อบูชาแถนของฟ้าฝนเช่นกันทุกปี

ทำพิธีบุญบั้งไฟเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ หรือสนุกสนาน หรือเพื่ออะไร? ตามความเชื่อศักดิ์สิทธิ์ และตามสมัยนิยมด้วย

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟทุกปีหรือไม่? ทุกปี

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟ (ในเดือนหก) จะเกิดหรือไม่? ได้แต่ไม่เกินสิบวัน แต่บ่ายพอมีปลอมปนที่เสียน ๆ.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อ พงษกร ดำนอก อายุ 55 ปี
ภูมิลำเนา (ที่อยู่) 84 บ้านบรบือ ม.1 ต.บรบือ อ. บรบือ จ. มหาสารคาม

อยู่ที่นี่มานาน 56 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองลำนางหรือไม่? อยู่จ.นครพนม

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่? เคย

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่? มี

แถนมีอำนาจหรืออิทธิพลต่อเราหรือไม่? เป็นผู้ให้ฟ้าฝนตกต้องตามฤดูกาล ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผีบรรพบุรุษที่เราเคารพนับถือ? ไม่มีความสัมพันธ์กัน

เรื่องแถนในปัจจุบันยังนับถือกันอยู่หรือไม่? ไม่

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร? การทำบุญบั้งไฟก็เพื่อกราบพระแถน

มีความเชื่อยังไงเรื่องพิธีบุญบั้งไฟ? ก็ทำบุญบั้งไฟแล้วฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล มีความอุดมสมบูรณ์

ท่านคิดว่าพิธีบุญบั้งไฟมีความหมายว่าอย่างไร? ทางศาสนา และความสามัคคี
เป็นการทำบุญตามประเพณี

ท่านเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟบ่อยหรือไม่ ทุกปี

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟในเดือนหก จะเกิดอะไรขึ้นหรือไม่ ก็ไม่เห็นเกิดความพร้อมของฝนเหมือนกัน.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

GUIDELINE INTERVIEW

ชื่อ หลวงพ่อ ยอดสี อายุ 54 ปี
ภูมิลำเนา (ที่อยู่) ม.11 บ้านบรบือ อ. บรบือ อ. มหาสารคาม

อยู่ที่นี่มานาน 54 ปี
เคยได้ยินเกี่ยวกับเมืองลับแลหรือไม่ เคย

เคยได้ยินเกี่ยวกับเรื่องแถนหรือไม่ เคย

คิดว่าแถนมีจริงหรือไม่ มี

แถนมีอำนาจหรือสิทธิพิเศษเหนือมนุษย์หรือไม่ เวลาเข้าพระธุดีนั้นคนเข้าทรงบอกว่า ตนนี้ปู่ย่าใช้ เพราะอะไร กลองยาวนี้ปู่ย่าใช้ได้ แต่ต้องมีของเซ่นเสียก่อน แต่แถนเขาสองอย่างนี้ไม่ต้องการ ก็หมายความว่า แถนนี้ก็หมายถึงปู่ย่าเรา

แถนมีความสัมพันธ์อย่างไรกับผู้ปฏิบัติ เขาเรียกว่าอะไรบ้าง ถ้าหมอปู่ตาหรือหมอเลี้ยงแถนเขาก็เรียกว่าลูกหลาน ลูกเขยตามไป ถ้าเขาตายก็ไปอยู่ด้วยกันกับแถนต่อไป เหมือนคนไปอยู่

เรื่องแถนในปัจจุบันมีคนนับถือกันอยู่หรือไม่ ยังมี

แถนมีความสัมพันธ์กับพิธีบุญบั้งไฟอย่างไร เป็นการเสี่ยงทายว่าในการดูดนี้ฝนจะตกดีหรือไม่ ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์

มีความเชื่ออย่างไรต่อพิธีบุญบั้งไฟ เป็นประเพณีที่ทำกันมาช้านาน ไม่ได้ทำบุญ

ทำพิธีบุญบั้งไฟเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ หรือสนุกสนาน หรือเพื่ออะไร ผมสืบสานประเพณีการละเล่นแถน

เคยเข้าร่วมพิธีบุญบั้งไฟหรือไม่ เคยร่วมทุกปี

ถ้าไม่มีพิธีบุญบั้งไฟ (ไม่เกี่ยวข้อง) จะได้หรือไม่ ไม่ได้ เคยทำมาตั้งแต่ 6

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ค.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

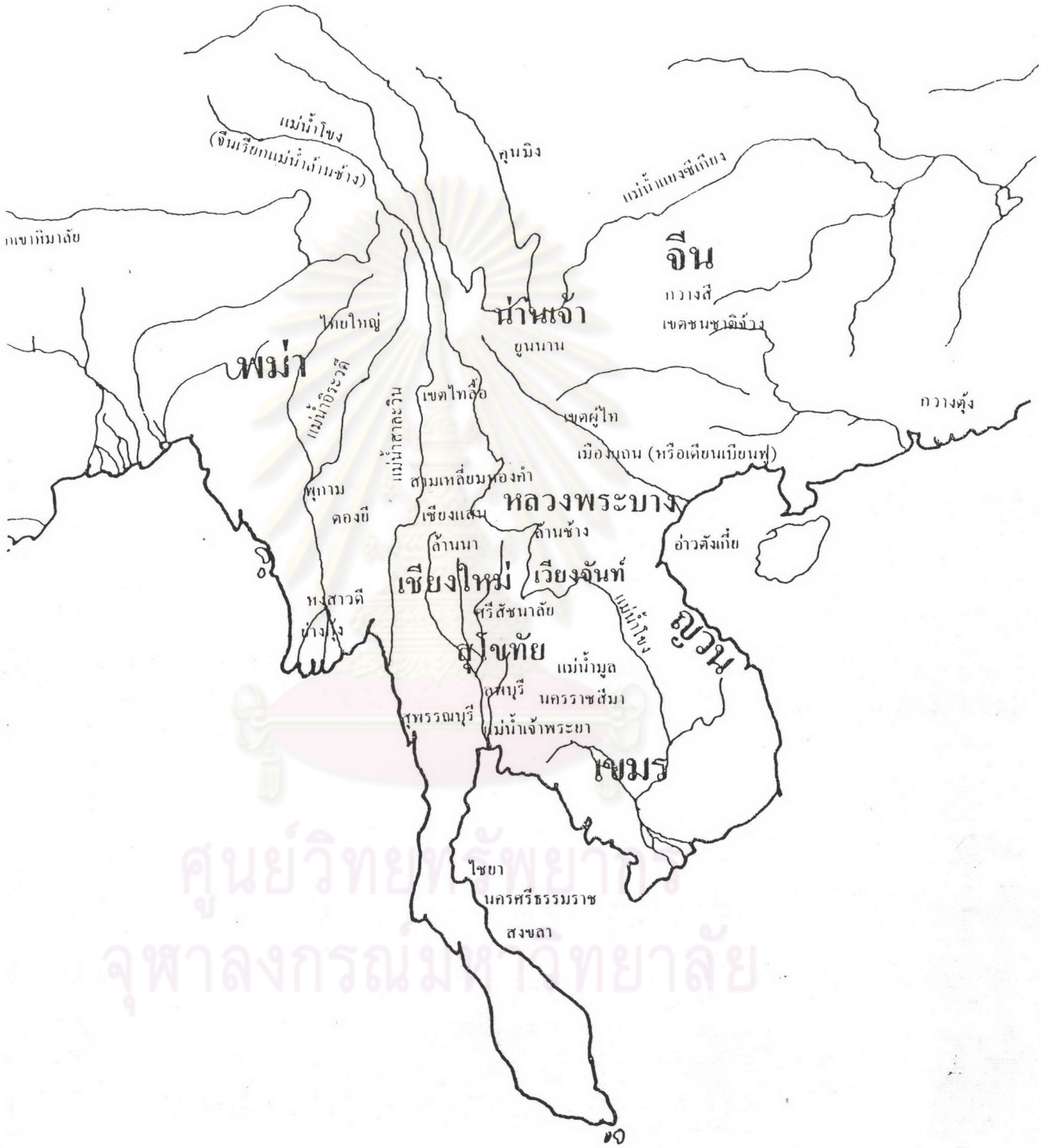

แผนที่แสดงอาณาเขตอาณาจักรล้านช้าง และบริเวณใกล้เคียง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สระไทยน้อย (๑)

สระไทยน้อย		สระไทยปัจจุบัน (เรียนตามสระของไทยน้อย)
ะ	อะ	อะ
า	อา	อา
ิ	อิ	อิ
ี	อี	อี
ึ	อึ	อึ
ื	อื	อื
ุ	อุ	อุ
ู	อู	อู
เ-ะ	เอะ	เอะ
เ-	เอ	เอ
แ-ะ	แอะ	แอะ
แ-	แอ	แอ
โ-	โอ	โอ
โ-	โอ	โอ
เ-า	เอา	เอา
-ัวะ	อัวะ	อัวะ
-ัว	อัว	อัว
-ำ	อำ	อำ
เ-ียะ	เอียะ	เอียะ
เ-ีย	เอีย	เอีย
เ-ือะ	เอือะ	เอือะ
เ-ือ	เอือ	เอือ
เ-อะ	เออะ	เออะ
เ-อ	เออ	เออ
เ-ย	เอีย, เอี	เอย

(๑) ปัจจุบันเขียนรูปสระ -สระ

อักขระที่ใช้ในอาณาจักรล้านช้างและประเทศลาวพบจารึกในใบลานแถบอีสาน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปปั้นหน้าตาคล้ายยักษ์พบในล้านช้าง

(ที่มา : พุทธศิลปลาว)

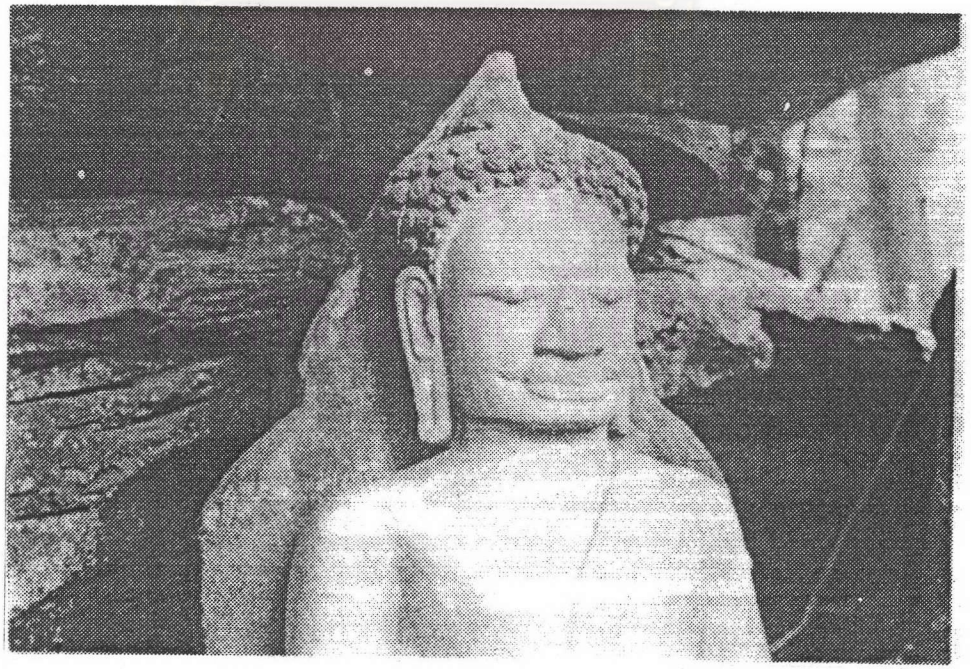

พระพุทธรูปหินสลักศิลปทวารวดีปนขอม ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่า

มีหน้าตาคล้ายยักษ์

เครื่องใช้ไม้สอยของอีสานในอดีตจนปัจจุบัน

(ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม)

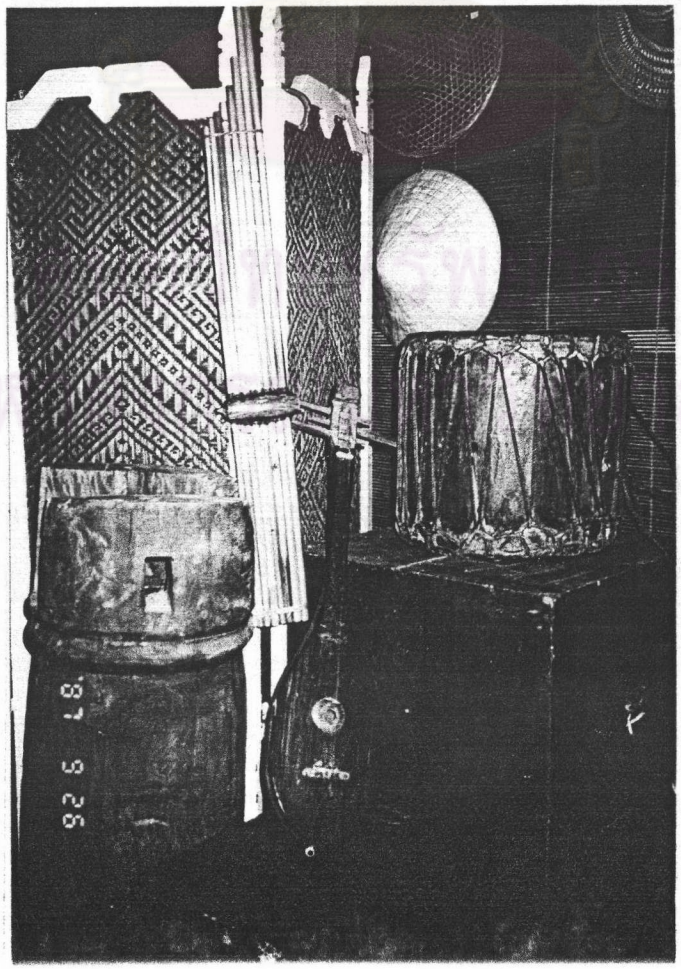

เครื่องดนตรีของชาวอีสาน

พิณ แคน กลอง

(ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม . มศค.)

การเซิ้งบั้งไฟในอดีตที่มหาสารคาม

(ที่มา: ของดีอีสาน)

การเซิ้งบั้งไฟในปัจจุบัน แสดงการยกทัพไปรบกับแถนในเรื่องพญาคันคาก

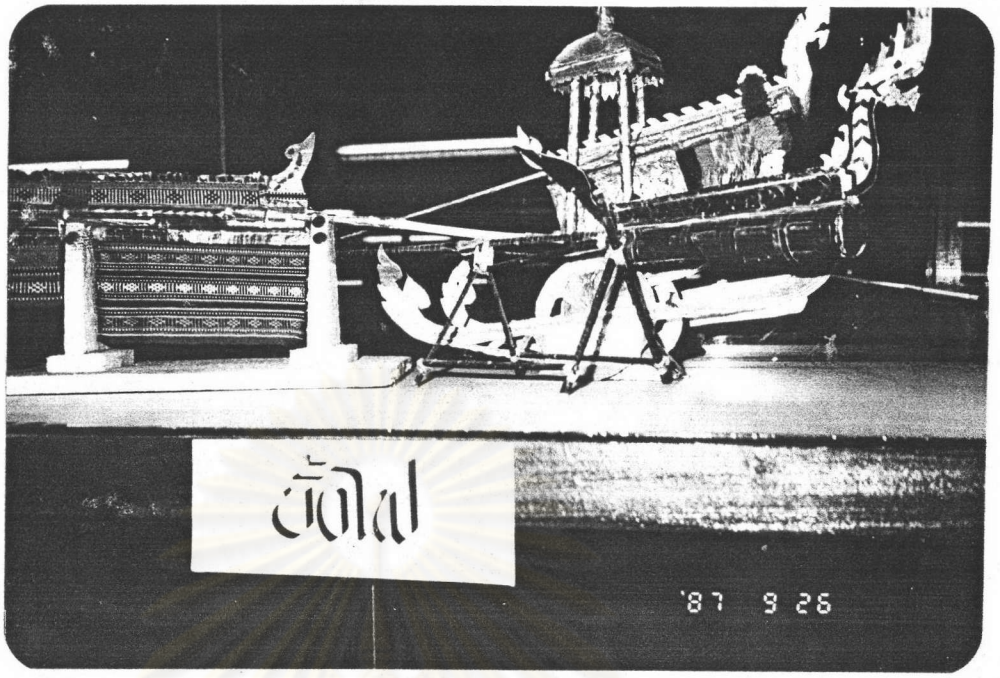

บั้งไฟในจินตนาการที่ปรากฏในวรรณกรรม
(ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม)

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พิธีจุดบุญบั้งไฟของชาวอีสานในปัจจุบัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เรื่องราวนิยายปรัมปราถูกนำมาบันทึกลงในใบลานต่าง ๆ ทางศูนย์วัฒนธรรม วิทยาลัยครูมหาสารคามนำมารวบรวมไว้

นายเท่ง นาวงษ์ ผู้ให้ข้อมูลสนามด้านความเชื่อเกี่ยวกับโลกและจักรวาล

ผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสนามคนสำคัญคือ

พระยาอริยานุวัตร เขมจารี (ขวา) และ

นายบำเพ็ญ ณ อุบล (ซ้าย)

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ศึกษาและผู้ให้ข้อมูลสนามคนสำคัญ คือ

หัวหน้าผีฟ้า (กลาง) และบริวาร